

Рекомендації Руху ЧЕСНО органам місцевого самоврядування для зниження ризиків зловживань адміністративними ресурсами у міжвиборчий період (за результатами дослідження [«Використання адміністративного ресурсу на місцевому рівні у міжвиборчий період»](#))

1. Органам місцевого самоврядування слід відмовлятися від практики використання депутатських фондів — програм, що передбачають індивідуальний розподіл депутатами визначених коштів місцевого бюджету на задоволення звернень окремих виборців. Для цього варто переглянути чинні відповідні програми та не продовжувати їх після завершення строку дії, а передбачені ними або заплановані кошти спрямовувати на загальні програми соціальної підтримки та розвитку громад. Результати дослідження показали, що приблизно половина обласних рад і лише дев'ять рад обласних центрів використовували цей механізм у 2025 році. Це свідчить, що депутатські фонди не є необхідною умовою ефективної роботи місцевого самоврядування.

2. Місцевим радам слід виключити одноосібний розподіл депутатами бюджетних коштів на фінансування робіт і заходів у сферах житлово-комунального господарства, освіти, медицини, інфраструктури та інших напрямів розвитку громади. Рішення про такі видатки мають ухвалюватися радою та її виконавчими органами в межах загальних бюджетних пріоритетів і з урахуванням комплексної оцінки потреб громади. Депутати можуть ініціювати або рекомендувати вирішення окремих питань, однак не повинні одноосібно визначати, на які об'єкти чи заходи спрямовувати бюджетні кошти.

3. Місцевим радам слід спрямовувати кошти, що використовуються депутатами для надання одноразової матеріальної допомоги мешканцям, на загальні програми соціальної підтримки. Такі програми передбачають визначені критерії та перелік документів для отримання допомоги, що забезпечує прозоріше й однакове оцінювання потреб мешканців. Це також дасть змогу уникнути дублювання видатків і зменшити залежність доступу до бюджетної допомоги від звернення до конкретного депутата.

4. Якщо практика депутатських фондів зберігатиметься, обласним радам слід встановити однакові правила та обсяги фінансування для всіх депутатів, незалежно від того, чи обіймають вони керівні посади в раді. Регламентом ради або іншим локальним нормативним актом слід виключити можливість встановлення підвищених обсягів депутатських фондів для голови та заступників голови обласної ради. Оскільки голова та заступники голови обласної ради обираються з числа депутатів і зберігають депутатський статус,

їхнє перебування на керівних посадах не повинно бути підставою для надання їм більших обсягів коштів у межах депутатських фондів.

5. У разі якщо програма, що передбачає використання депутатських фондів, продовжує діяти, міським та обласним радам слід встановити єдиний стандарт щорічного звітування депутатів та забезпечити його дотримання. Відповідні зміни до регламенту ради мають визначати перелік інформації, яку депутати повинні подавати у своїх річних письмових звітах та оприлюднювати на офіційному сайті ради. Зокрема, звіт має містити дані про участь депутата у пленарних засіданнях і роботі постійних комісій, депутатські запити та звернення, опрацьовані звернення громадян, ініційовані рішення та інші результати представницької діяльності. Окремий розділ звіту має містити детальну інформацію про використання депутатського фонду: загальну суму використаних коштів, кількість отримувачів допомоги, суми та підстави її надання, а також розподіл коштів за напрямками. Інформація має оприлюднюватися без даних, що дають змогу ідентифікувати отримувачів допомоги.

6. Міським й обласним радам слід запровадити обов'язкову перевірку надання матеріальної допомоги з депутатських фондів органами соціального захисту населення. Для цього депутати мають подавати до відповідного органу повну інформацію про отримувачів допомоги, суми виплат та документи, що підтверджують підстави для її надання. Органи соціального захисту мають перевіряти відповідність отримувачів установленим критеріям та обґрунтованість виплат. Персональні дані та документи, що містять конфіденційну інформацію, мають зберігатися в органах соціального захисту, тоді як узагальнені результати перевірок можуть використовуватися для громадського контролю.

7. Органам місцевого самоврядування слід пришвидшити реорганізацію комунальних медіа у публічні аудіовізуальні медіа, не очікуючи завершення воєнного стану. Станом на квітень 2026 року із понад 80 редакцій, які мали пройти таку реорганізацію, цей процес завершили лише 5. Відтермінування обов'язкової реорганізації, передбачене Законом України «Про медіа», — можливість відкласти цей процес, а не вимога чекати на завершення воєнного стану. Органам місцевого самоврядування не варто зловживати цією можливістю та відкладати реорганізацію до закінчення встановленого законом перехідного періоду.

8. Перед реорганізацією комунального медіа органам місцевого самоврядування варто визначати, чи існує реальна суспільна потреба в ньому та яку функцію воно має виконувати для громади. З огляду на доступність офіційних сайтів, соціальних мереж, YouTube-каналів та інших сучасних інструментів комунікації, наявність окремого комунального медіа не є необхідною умовою для інформування мешканців і комунікації влади з громадою. Тому рішення про збереження комунального медіа має ухвалюватися лише за умови, що воно виконує функцію локального суспільно важливого медіа та відповідає реальним інформаційним потребам громади, а не використовується для інформаційного супроводу діяльності влади. Визначати таку потребу варто із залученням мешканців через механізми громадської участі— громадські слухання, обговорення, опитування, консультації тощо.

9. Під час реорганізації комунальних медіа органам місцевого самоврядування та редакціям слід залучати незалежні медійні організації та експертів, які мають практичний досвід реформування комунальних медіа. Така співпраця дасть змогу врахувати проблеми, що виникли у вже реорганізованих медіа, та уникнути формального підходу до реформи. Зокрема, під час реорганізації варто отримувати експертну підтримку щодо формування і роботи наглядових рад, забезпечення редакційної незалежності, розроблення редакційних політик та створення сталої й прозорої моделі фінансування медіа.

10. Забезпечити незалежність редакційної політики комунальних медіа та їхню орієнтацію на інтереси громади. Засновникам комунальних медіа слід забезпечити ухвалення та дотримання редакційної політики, що ґрунтується на журналістських стандартах, передбачає збалансоване висвітлення діяльності органів місцевого самоврядування та рівний доступ до комунікації з громадою для представників різних політичних сил, громадянського суспільства та інших суспільно значущих груп. Редакційна політика має формуватися із залученням представників громади передбачати чіткі правила висвітлення діяльності посадовців, зокрема запобіжники від використання комунальних медіа для персонального піару. Органам місцевого самоврядування також слід створити механізми, які унеможливлюватимуть одноосібний вплив посадовців чи інших представників влади на редакційну політику та використання бюджетного фінансування медіа для створення політичних переваг окремим особам. Такі механізми можуть бути створені, зокрема, через наглядові ради, передбачені Законом України «Про медіа».

11. Запровадити оцінювання обґрунтованості бюджетного фінансування комунальних медіа. Перед виділенням коштів органам місцевого самоврядування слід створювати тимчасові комісії з пропорційним представництвом депутатських фракцій і груп для оцінювання обґрунтованості обсягу фінансування комунальних телеканалів і радіостанцій, зважаючи на їхні аудиторні показники, суспільну користь і результати використання коштів у попередні періоди. Результати такого оцінювання мають бути публічними та враховуватися під час ухвалення бюджетних рішень.

12. Органам місцевого самоврядування, які мають власні комунальні медіа, варто відмовитися від закупівлі послуг із висвітлення своєї діяльності у сторонніх медіа, якщо такі послуги дублюють функції комунального медіа. Наявність власного медіа не має супроводжуватися додатковими витратами на аналогічне висвітлення в приватних медіа, адже це збільшує медійне навантаження на місцевий бюджет без очевидної додаткової суспільної користі.

13. Радам, які не мають власних комунальних медіа, варто переглянути доцільність витрачання бюджетних коштів на закупівлю послуг із висвітлення діяльності у традиційних медіа. Сьогодні органи місцевого самоврядування мають широкий вибір безоплатних каналів комунікації з мешканцями — офіційні сайти, соціальні мережі, YouTube-канали, месенджери та інші цифрові платформи. Тому передбачати кошти на послуги традиційних медіа варто лише після оцінки того, яку додаткову користь вони дають громаді та чи справді без них мешканці втратять доступ до важливої інформації.

14. Органам місцевого самоврядування варто закріпити у власних нормативно-правових актах чіткі критерії того, що саме належить до

висвітлення діяльності органів місцевого самоврядування, та визначити перелік інформації, розміщення якої в сторонніх медіа може фінансуватися за кошти місцевого бюджету. Такі правила мають чітко визначати, що метою фінансування є інформування мешканців про роботу органів місцевого самоврядування, ухвалені рішення, засідання, реалізацію місцевих програм, використання бюджетних коштів та інші суспільно важливі для громади питання, а не популяризація окремих посадовців чи представників влади. Чіткі критерії дозволять відмежувати суспільно необхідне інформування від персонального піару, а також забезпечать можливість оцінювати обґрунтованість та ефективність таких бюджетних витрат.

15. Органам місцевого самоврядування варто затвердити положення або внутрішні правила комунікації щодо використання бюджетних коштів. Такі документи мають визначати принципи висвітлення рішень та заходів, реалізованих за кошти громади, передбачати обов'язкове зазначення джерела фінансування — бюджету громади, відповідної програми, рішення ради чи іншого уповноваженого органу — та забороняти персоналізацію колективних рішень і результатів роботи органу місцевого самоврядування окремими посадовцями. Це дозволить уникати комунікації, у якій фінансування сил оборони, передання техніки, реалізація соціальних програм чи інші рішення, здійснені коштом громади, подаються як особиста заслуга посадовця, та зменшить можливості використання адміністративного ресурсу для особистого піару.

16. Органам місцевого самоврядування варто відмовитися від практики концентрації більшості бюджетних коштів на висвітлення діяльності в одного медіапідрядника або в обмеженого кола редакцій. Закупівлі послуг із висвітлення діяльності мають здійснюватися з урахуванням різних каналів комунікації та аудиторії — друкованих медіа, онлайн-видань, телебачення, радіо й цифрових платформ. Це дозволить забезпечити ширше охоплення мешканців та зменшити фінансову залежність окремих редакцій від бюджетного фінансування. Також мають бути визначені критерії оцінки ефективності використання коштів, зокрема щодо охоплення аудиторії та відповідності матеріалів потребам громади.

17. Органам місцевого самоврядування варто передбачати в договорах із медіа вимогу чіткого маркування матеріалів, створених або розміщених за кошти місцевого бюджету на висвітлення діяльності органу місцевого самоврядування, із зазначенням джерела фінансування та замовного характеру такого контенту. Це має дозволяти мешканцям чітко розрізняти матеріали, оплачені коштом громади, та незалежний журналістський контент, а також убезпечувати від використання бюджетних коштів для персонального піару окремих посадовців чи представників влади.

18. Переважне право реформованих друкованих медіа, які до реформи належали місцевим радам, на укладення договорів про висвітлення діяльності цих рад необхідно переглянути. Відбір виконавців повинен здійснюватися на конкурентних засадах із урахуванням реального охоплення аудиторії, вартості послуг та ефективності використання бюджетних коштів, а не історичного статусу редакції.

19. Після набрання чинності Законом України № 3812-IX, який розширив повноваження органів місцевого самоврядування щодо надання фінансової та матеріальної підтримки сектору безпеки й оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану, варто забезпечити регулярне публічне звітування про такі видатки на офіційних ресурсах рад. Інформація має оприлюднюватися з урахуванням обмежень воєнного стану та без розкриття даних, які можуть зашкодити безпеці військових підрозділів, водночас даючи змогу відстежити обсяги й напрями фінансування, відповідні бюджетні програми та рішення рад, а також результати наданої допомоги. Це сприятиме прозорості використання бюджетних коштів і зменшить персоналізацію допомоги силам оборони посадовцями, коли рішення громади та видатки з її бюджету публічно представляються як особиста заслуга мера чи іншого представника влади.

20. Заборонити використання комунальних закладів та установ як майданчиків для політичного піару посадовців, депутатів і політичних партій. Відвідування закладів освіти, соціального захисту та інших комунальних установ для вручення допомоги й подарунків, проведення заходів або зустрічей із дітьми, батьками та іншими групами населення не має використовуватися для політичної агітації, демонстрації партійної символіки чи персоналізації такої допомоги. Керівникам комунальних установ та органам місцевого самоврядування, у сфері управління яких вони перебувають, слід забезпечувати недопущення використання таких установ для отримання посадовцями чи політичними силами привілейованого доступу до потенційних виборців.